УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум 28.06.2018.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију

Одлуком бр. 1019/1, заведеном 5. 06. 2018. године, Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду, одржаног 30. маја 2018. године, образована је комисија за оцену подобности докторанта Тине Капларевић и пријављене теме докторске дисертације „Методички приступ настави језичке културе у домену писаног изражавања".

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Весна Ломпар, ванредни професор, 4. 07. 2016, Савремени српски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду
2. Зорица Цветановић, ванредни професор, 7. 10. 2014, Методика наставе српског језика и књижевности, Учитељски факултет Универзитета у Београду
3. Зона Мркаљ, редовни професор, Српска књижевност, 22. 06. 2016, Филолошки факултет Универзитета у Београду
4. Кликните да бисте почели унос текста.
5. Кликните да бисте почели унос текста.

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Тина (Поштић) Капларевић рођена је 29.08.1978. године у Земуну. Основну школу завршила је у Костолцу, а у Пожаревцу 1997. године завршава *Пожаревачку гимназију*. На Филолошком факултету у Београду завршила је групу 01 на Катедри за Српски језик са јужнословенским језицима, 2007. године, а потом и мастер студије на Факултету организационих наука у Београду, смер менаџмент – односи с јавношћу 2010. год. Рад у просвети је започела као наставник у *Пожаревачкој гимназији*, 2009., а затим 2010. заснива радни однос у *Медицинској школи* у Пожаревцу, у којој и данас ради, као професор српског језика и књижевности и књижевности за децу.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

1. ***Ставови и преференције ученика и ученица средње школе о социјалном и граматичком роду и родној неједнакости,*** Зборник радова са четвртог научног скупа младих филолога Србије, одржаног 14. марта 2012, књига 1, 2013, Филолошки факултет, Крагујевац.

2. ***Интеракција језика и друштва у језику реклама,*** Зборник радова са четвртог научног скупа младих филолога Србије, одржаног 14. марта 2012, књига 1, 2013, Филолошки факултет, Крагујевац.

3. ***Формално писмо у настави српског језика као страног,*** Зборник радова са трећег Међународног научног скупа српски као страни у теорији и пракси, 24-26. октобар 2014, Центар за српски језик као страни, Београд.
4. ***Интердисциплинарни приступ писменим саставима у настави језичке културе,*** Методички видици, год. 8, бр 8. 2017, Нови Сад.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, Комисија сматра да кандидат Тина Капларевић испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

НАПОМЕНА: Кликните да бисте почели унос текста.

За ментора је предложен/а др Зона Мркаљ, (звање) редовни професор Филолошког факултета у Београду, Катедра за Српску књижевност с јужнословенским књижевностима Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

I. Монографије и уређени зборници

1. Мркаљ, Зона. *Наставно проучавање народних приповедака и предања*. Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије. 2008.
2. Мркаљ, Зона. *На часовима српског језика и књижевности*. Београд : Завод за уџбенике. 2011.
3. Мркаљ, Зона. Планирање у настави : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе. Београд : Klett. 2011.
4. *Читанка за 8. разред основне школе*. [Приредиле Љиљана Бајић и Зона Мркаљ]. Београд : Завод за уџбенике. 2011.
5. Мркаљ, Зона. *Методичка слагалица : српски језик и књижевност у петом разреду основне школе : приручник за наставнике.* Београд : Klett. 2013.
6. Мркаљ, Зона. *Методичка слагалица : српски језик и књижевност у шестом разреду основне школе : приручник за наставнике*. Београд : Klett. 2013.
7. Мркаљ, Зона. *Колико познајеш књижевност?* Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије. 2012. - 2. допуњено изд. 2014.
8. *Спреми се да говориш* / Миодраг Павловић. [Приредили Зона Мркаљ и Бошко Сувајџић]. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије. 2014.
9. *Књижевност : у другом разреду гимназија и средњих стручних школа* / Миодраг Павловић. [Приредила Зона Мркаљ]. Београд : Klett. 2014.
10. Мркаљ, Зона. *Методичка слагалица : српски језик и књижевност у седмом разреду основне школе : приручник за наставнике*. Београд : Klett. 2015.
11. Мркаљ, Зона. *Методичка слагалица : српски језик и књижевност у осмом разреду основне школе : приручник за наставнике*. Београд : Klett. 2015.
12. *Читанка : за 5. разред основне школе*. [Приредиле Љиљана Бајић и Зона Мркаљ]. Београд : Завод за уџбенике. 2015.
13. *Читанка : српски језик и књижевност за трећи разред гимназија и средњих стручних школа*. [Приређивачи Љиљана Бајић, Миодраг Павловић и Зона Мркаљ]. Београд : Klett. 2015.
14. *Књижевност : у трећем разреду гимназија и средњих стручних школа* / Миодраг Павловић. [Приредила Зона Мркаљ]. Београд : Klett, 2015.
15. Мркаљ, Зона. *Од буквара до читанки (методичка истраживања).* Београд : Учитељски факултет Универзитета у Београду. 2016.

16. *Методички цветник (хрестоматија одабраних радова из Методике наставе српског језика и књижевности).* [Приредила Зона Мркаљ]. Бања Лука : Друштво за српски језик и књижевност Републике Српске. 2016.
17. *Читанка : српски језик и књижевност за четврти разред гимназија и средњих стручних школа*. [Приређивачи Љиљана Бајић, Миодраг Павловић и Зона Мркаљ]. Београд : Klett. 2016.
18. *Књижевност : у четвртом разреду гимназија и средњих стручних школа* / Миодраг Павловић. [Приредила Зона Мркаљ]. Београд : Klett, 2016.

Одабрани радови:

1. Мркаљ, Зона. „Разумевање прочитаног“. *Српски као страни језик у теорији и пракси 2*. 2011: [7]−18.
2. Мркаљ, Зона. „Имплементација стандарда у наставне планове“. *Књижевност и језик (Београд).* Год. 59, бр. ½. 2012: 25−42.
3. Мркаљ, Зона. „Методика наставе српског језика на Катедри за српску књижевност“. *Годишњак.* Год. 7. 2012: 203−217.
4. Мркаљ, Зона. „Функционално повезивање наставе језика и књижевности у млађим разредима основне школе“. *Иновације у настави (часопис за савремену наставу).* Vol. 26. 2013: 45−51.
5. Мркаљ, Зона. „Развој исхода и ревизија стандарда за крај обавезног образовања у области *српски језик*“. *Књижевност и језик (Београд).* Год. 62, бр. 1−2. 2015: 67–80.
6. Mrkalj, Zona. „The absence of the term "home reading list" from the Serbian Language syllabuses and the teaching practice“. Modern trends in teaching and education. (Serbia : Faculty of Education, University of Belgrade; Poland : State Higher Vocational School, Nowy Sacz). Nb. 1. 2015: 152–163.
7. Uloga igre u razvoju kulture usmenog izražavanja dece predškolskog uzrasta // Savremeno predškolsko vaspitanje i obrazovanje: izazovi i dileme, Jagodina, 25. mart 2016. – Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, str. 39–52.
8. Однос националних и мултикултуралних садржаја у оквиру образовног предмета Српски језик и књижевност у Републици Србији // Мултикултурализъм и многоезичие. Сборник с доклади от Тринадесетите международни славистични четения, София, 21–23 април 2016. Том Антропология литературознание. – Велико Търново, Издателство „Фабер”, 2017, стр. 381–389.

Кликните да бисте почели унос текста.

Комисија сматра да проф. др Зона Мркаљ, редовни професор Филолошког факултета у Београду, на Катедри за српску књижевност с јужнословенским књижевностима, испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област Методика наставе књижевности и српског језика.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА:

1. формулације назива тезе
(наслова)

Комисија закључује да је радни назив тезе „Методички приступ настави језичке културе у домену писменог изражавања” прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. предмета (проблема)
истраживања

Опис теме: Предмет истраживања овог рада је свеобухватно сагледавање наставе језичке културе (ЈК), у оквиру наставног предмета Српски језик и књижевност у Републици Србији, с посебним освртом на културу писменог изражавања (ПИ) и писмени састав (ПС), а у складу с Образовним стандардима за сва три циклуса образовања, како би се *осмислили репрезентативне методичке примере* за ефикасно усвајање и развијање потребних знања и вештина за израду писменог састава, а све са циљем да се писмено изражавање наших ученика усаврши и уздигне на виши ниво постигнућа, учење постане ефикасније, а знање функционално и дуготрајно. С обзиром на сложеност области и тема које настава писменог изражавања обухвата (Николић 1983) у овом раду акценат је стављен на писмене саставе који представљају најсложеније облике рада на развијању писмености и крајњи циљ наставе писменог изражавања (Николић 1992, Илић 1998, Маринковић 1995), па самим тим представљају и најбоље примере (репрезенте) ученичке писмености, параметре којима се може проценити развијеност писменог изражавања ученика као и успешност наставе писменог изражавања. У складу са предметом и циљевима овог истраживања, није било могуће методички разрадити све облике и врсте текстова којима се ученици током школске године обучавају, те смо се определили за *аргументативни текст као облик писменог састава*, јер се од ученика најчешће захтева да пишу управо такве текстове за домаће задатке и школске писмене задатке, а на овакве текстове ученици наилазе и у уџбеницима других предмета, па је неопходно да управо на часовима језичке културе стекну потребна знања и вештине потребне за рецепцију жанрова ове врсте. Без намере да друге врсте текстова учинимо мање важним, оправданост овакквог избора проналазимо и у програмским захтевима и Општим стандардима постигнућа за ОШ и СШ, али и у чињеници да је могуће на основу модела методичких примера које ћемо представити врло лако креирати и методичке примере за остале врсте текстова на које током школске године ученици треба да одговоре у писаном облику. О ниском нивоу језичке културе наших ученика сведоче многа истраживања која су спроведена у основним и средњим школама (Шипка 1959, Марковић 1959, Салонски 1959, Pavlović 1990, Петровачки 1997, Брборић 2004, Драгићевић 2012) на основу којих уочавамо несклад између онога што се очекује да настава српског језика испуни и реалног стања. Подаци из литературе показују да се настава српског језика у школама, најчешће, предаје формално и да се језик углавном изучава независно од стварности које се тиче. Стога би функционални приступ настави српског језика најпре требало применити на часовима културе изражавања. Пошто је израда састава веома комплексна и захтевна активност која захтева знања различитих нивоа и области, осмишљени ***методички примери*** обликовани су према савременим дидактичким, психолошким и педагошким теоријама, уз праћење и примену научних достигнућа, прате и све потребне методичке кораке савремене наставне праксе, док је њихова ефикасност изражена и практично у реалним школским условима рада. Значај и оправданост истраживања у овом раду јесте и недостатак оваквих радова на нашим просторима.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем у областима дисертације.

3. Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидат је приложио опсежну библиографију сачињену од библиографских јединица релевантних за истраживање. Овде наводимо 65 јединица најзначајнијих за истраживање.

1. **НПП (2011). Правилник о наставном плану и програму за гимназију. Београд: Службени гласник.**
2. **НПП (2013). Правилник о плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама. Београд: Службени гласник.**

3. **НПП (2016). Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања. Београд: Просветни гласник.**
4. **НПП (2016). Правилник о наставном програму за седми разред основног образовања и васпитања. Београд: Просветни гласник.**
5. **НПП (2017). Правилник о наставном плану за други циклус основног образовања и васпитања и наставном програму за пети разред основног образовања и васпитања. Београд: Просветни гласник.**
6. **НПП (2017). Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања. Београд: Просветни гласник.**
7. **ОСП (2010). Правилник о општим стандардима постигнућа – образовни стандарди за крај обавезног образовања. Београд: Просветни гласник.**
8. **ОСП (2011). Правилник о образовним стандардима за крај првог циклуса обавезног образовања за предмете српски језик, математика, природа и друштво. Београд: Просветни гласник.**
9. **ОСП (2013). Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета за предмет Српски језик и књижевност (приручник за наставнике). Београд: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.**
10. **Аристотел (1989). *Реторика*. Загреб: ИТП Напријед.**
11. **De Beaugrande, R, Dressler, W. U. (1981). *Introduction to Textlinguisties*. London: Longman.**
12. **Barbara Johnstone (2004). *Discourse analysis and narrative*, in *Handbook of discourse analysis*, ed. Deborah Schffrin, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (Malden: Blackwell Publisher): 635-649.**
13. **Brinker, K. (1985). Linguistische Textanalyse. Berlin: Erich Schmidt Verlag.**
14. **Брборић, В. (2004). *Правопис српског језика у наставној пракси*, Београд: Филолошки факултет.**
15. **Van Dijk, T. A. (1988a). News Analysis. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.**
16. **Van Dijk, T. A. (1988b). News as Discourse. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.**
17. **Видовић, И. (с. а.). *Школски писмени задаци и њихово мјесто у васпитно-образовном процесу. Републички педагошки завод Републике Српске. Посећено 20. 6. 2017. године на: http://www..rpz–rs.org.***
18. **Димитријевић, Р. (1969). Основи теорије писмености. Београд: Вук Караџић.**
19. **Драгићевић, Р. (2006). Култура изражавања у настави српског језика. Иновације у настави. 19 (4), 29–35.**
20. **Живковић, В. (2013). Вештина писања есеја. Школски час српског језика и књижевност, бр. 2, Београд: ИП „Ваша књига" д.о.о, 30-44**
21. **Живковић, Д. (1978). Прави пут и странпутице у писању, о композицији и стилу писаних састава. Београд: БИГЗ**
22. **Зељић, Г. (2004). *Језичка култура у образовању*. *Педагогија*, LIX/1, Београд: Форум педагога Србије и Црне Горе, 121-127.**

23. Илић, П. (2006). Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси. Нови Сад: Змај.
24. Катнић Бакаршић, М. (1999). Лингвистичка стилистика. Будапест: Опен Социету Институте.
25. Кликовац, Д. (2008а). Језик и моћ. Београд: XX век.
26. Кликовац, Д. (2008б). О семантици текстуалних конектора у српском језику који се састоје од предлога месних значења и поименичене заменице тај. ЗбМСФЛ. 73, 177–193.
27. Кликовац, Д. (2015). Српски језик 3, за други разред гимназија и средњих стручних школа. Београд: Едука.
28. Кликовац, Д. (2017). Скрипта из Функционалних варијетета српског језика. Посећено 15. 4. 2017. на: www. varijeteti.fil.rs.
29. Кликовац, Д., Чудомировић, Ј. (2016). Скрипта из Лингвистике текста и прагматике за студенте српског језика и књижевности. Посећено 15. 4. 2017. на: www.pragmatika.fil.rs.
30. Кликовац, Д., Николић, Љ. (2015). Српски језик 1, за први разред гимназија и средњих стручних школа. Београд: Едука.
31. Кликовац, Д., Николић, Љ. (2015). Српски језик 2, за други разред гимназија и средњих стручних школа. Београд: Едука.
32. Кликовац, Д. (2015). Српски језик 3, за трећи разред гимназија и средњих стручних школа. Београд: Едука.
33. Кликовац, Д. (2015). Српски језик 4, за четврти разред гимназија и средњих стручних школа. Београд: Едука.
34. Ђоровић, Д. (2008). *Текст као интеракција: могуће импликације на нставу страних језика*. *Psihologia* бр. 6 (2008): стр. 77.
35. Flower, L. i Hayes, J.R. (1981). *A cognitive process theory of writing*. College Composition and Communication, 32 (4), 365-387.
36. Глишић, Т, Илић, Ј. и др. (2013). *Оцењивање засновано на компетенцијама у стручном образовању*. Београд: Завод за унапређивање образовања и васпитања.
37. Halliday, M.A.K, Hasan, R. (1976). *Cohesion in English.* London: Longman.
38. Јањић , М. (2008). *Савремена настава говорне културе у основној школи*. Нови Сад: Змај.
39. Јелачић Србуљ, В. (2005). *РЕТОРИКА И ПРОГУМНАΣМАТА (припремне вежбе за беседнике), приручник за филолошке и класичне гимназије*. Београд: Филолошка гимназија.
40. Mandler, J.M. (1983): *Some uses and abuses of a story grammar*. Discourse Processes, 6, 305- 318.
41. Марковић, М. (1959). *Коришћење писмених састава за развијање језичко-стилског израза ученика, Настава и васпитање,* IV/1, Београд: Педагошко друштво СР Србије, 90–93.
42. Милатовић, В. (2013). Методика наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе. Београд: Учитељски факултет.
43. Милосављевић, Б. (2007). Форме учтивости у српском језику. Београд: Учитељски факултет.
44. Николић, М. (2010). Методика наставе српског језика и књижевности. Београд: Завод за уџбенике.

45. **Николић, М. (1983). *Настава писмености*. Београд: Научна књига, 1983.**
46. **Nikčević-Milković, A. (2008). *Procesni pristup pisanju kao oblikovanju teksta*. Psihologijske teme, 17, 1, Rijeka, str. 185-201.**
47. **Nikčević-Milković, A. (2010). *Kognitivni procesi pisanja kao oblikovanje teksta i kvaliteta pisanja teksta kod studenata*, Društvena istraživanja, 19, 4-5 (108-109), Zagreb, str. 853-872.**
48. **Павловић, М. (1921). *Настава српског језика у нашим средњим школама, Просветни гласник Министарства просвете*, Београд: Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.**
49. **Павловић, Б, Шарић, А. (2012). *Текстуална комуникација. Живот и школа: Часопис за теорију и праксу одгоја и образовања*, бр. 28 (2/2012.), стр. 32 – 44. Осијек: Филозофски факултет.**
50. **Петровачки, Љ. (2008). *Методичка истраживања у настави српског језика и књижевности*. Нови Сад: Филозофски факултет.**
51. **Петровачки, Љ, Штасни, Г. (2008). *Методичке апликације*. Нови Сад: Филозофски факултет.**
52. **Пешић Матијевић, Ј. (1997). *Анализа дискурса и њен однос са психологијом. Психологија* вол. 30, бр. 3 (1997), стр. 263-278.**
53. **Радовановић, М. (1978а). Именица у функцији кондензатора. Нови Сад: Матица српска.**
54. **Радовановић, М. (1978б). Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика). Јужнословенски филолог. 33, 53–80.**
55. **Росандић, Д. (1973). *Методичке основе сувремене наставе хрватског или српског језика и књижевности у средњој школи*. Загреб: Школска књига.**
56. **Rosenberg, V.M. (1989). *Reading, Writing, Thinking*. New York: Random House**
57. **Салонски, С. (1959). *Значај вежбања за усвајање знања из правописа, Настава и васпитање,* IV/1, Београд: Педагошко друштво СР Србије, 190–195.**
58. **Станисављевић, В. (1970). Како се учи вештина писања. Београд: Обелиск.**
59. **Станковић Вељковић, Д. (2013). *Комуникативни приступ у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије**
60. **Стевановић, М. (2011). *Правописне одлике језичке културе ученика у основној школи. Српски језик,* XVI/1–2, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Филолошки факултет, 637–652.**
61. **Стевановић, М. (1988). *Теорија и пракса у настави усменог и писменог изражавања.* Горњи Милановац: Дечје новине.**
62. **Тежак, С. (1985). Говорне вјежбе у настави хрватскога или српскога језика. Загреб: Школска књига**
63. ***Тошовић, Б. (2002). Функционални стилови. Београд: Београдска књига.***
64. **Чудомировић, Ј. (2009). Речце као текстуални конектори у савременом српском језику. Књижевност и језик. 56 (3–4), 277–295.**

65. **Шипка, М. (1959).** ***О неписмености наших средњошколаца. Језик,*** **VII/4, Сарајево: Институт за језик и књижевност, 118–121.**

4. Циљеви истраживања

Циљеви Кликните да бисте почели унос текста.У складу са постављеним предметом истраживања основни циљеви истраживања овог рада су креирање ***методичких примера*** за ефикасно усвајање и развијање вештине израде писменог састава, на примеру *аргументативног текста као облика писменог састава*, и испитивање, односно, утврђивање њихове ефикасности у раду са ученицима за успешно овладавање писменим изражавањем.

Из постављених циљева истраживања произилазе и задаци овог истраживања.

1. Свеобухватно сагледати наставу ЈК у основној и средњој школи:

- Анализирати Наставне планове и програме (НПП), односно садржаје који се односе на област ЈК, направити колерацију између наставних садржаја заступљених НПП-ом у основној и средњој школи;
- Анализирати стандарде постигнућа за основну и средњу школу, у области ЈК, и утврдити њихову повезаност са садржајима који су планирани НПП-ом;
- Направити упоредну анализу усаглашености система осигурања квалитета образовања у Србији са системима осигурања квалитета образовања у земљама региона и Европске уније;
- Анализирати одобрене уџбенике и приручнике за предмет СРЈ, за основне и средње школе, и утврдити заступљеност садржаја из области ЈК у њима;
- Направити преглед досадашњих истраживања о језичкој култури на основу научних радова и релевантне литературе.

2. *Осмислити методичке примере* (МП) за успешно и ефикасно усвајање и развијање вештине израде писменог састава уз дескрипцију савремених методичких система у настави српског језика и књижевности, са становишта теоријских истраживања о њиховој примени у савременој настави, и у складу с Образовним стандардима за сва три циклуса образовања.
3. Утврдити експерименталним истраживањем ефикасност МП-а у раду са ученицима.
4. Направити избор наставних тема у оквиру *методичких примера* (МП) за успешно и ефикасно усвајање и развијање вештине израде писменог састава које ћемо разрадити у конкретне припреме за час и спровести их у настави у виду **екпериментално програма** под називом ***„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”***.

- Испитати ниво знања и вештина ученика, мотивације и ставове и мишљење ученика пре спровођења програма ***„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”*** (иницијално тестирање);
- Спровести **експериментални програм *„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”.***
- Испитати ниво знања и вештина ученика, мотивације и ставове и мишљење ученика након спровођења **експерименталног програма *„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”*** (финално тестирање);
- Испитати ставове и мишљења наставника који су спровели програм ***„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”*** о настави писменог изражавања и примени МП-а.

Хипотезе Кликните да бисте почели унос текста.

Општа хипотеза гласи:

Претпоставља се да *осмишљени методички примери* за усвајање и развијање вештине израде писменог састава (на примеру *аргументативног текста као облика писменог састава*) имају позитиван допринос на подизање нивоа ученичких постигнућа у специфичним компетенцијама (знање, вештине и ставови) у оквиру језичке културе у домену писменог изражавања.

Посебне хипотезе гласе:

Х1. Претпоставља се да ће МП имати позитиван допринос на *ниво знања и усвојених вештина* ученика у изради писмених састава. Претпоставка је да ће ученици након примене ***Експерименталног програма*** показати већи ниво постигнућа у културе писменог изражавања.

Х2. Претпоставља се да ће МП имати позитиван допринос на степен мотивације ученика. Претпоставка је да ће ученици након примене ***Експерименталног програма*** показати већи степен мотивисаности за учење наставних тема у оквиру културе писменог изражавања.

Х3. Претпоставља се да ће МП имати позитиван утицај на ставове и мишљења ученика о значају културе писменог изражавања. Претпоставка је да ће ученици након примене ***Експерименталног програма*** имати позитивнији став и мишљење о значају културе писменог изражавања.

Х4. ЈК се не може сагледати одвојено од садржаја језика и књижевности, већ представља њихов интегрални део.

Х5. Утврђивање могућности да ЈК постане самостални део области језика и, посебно, саставни део области књижевност, као што је то случај у земљама нашег окружења.

Х6. Доказује се потреба да школски писмени задаци подразумевају и теме из језика и културе, нарочито зато што се у обавезне програмске садржаје уводе и други типови текстова, који нису уметнички.

Х7. Доказује се потреба да школски писмени задатак подразумева увођење већег броја стилова, облика/жанрова, како би се настава ЈК (и писменог изражавања) учинила функционалнијом, примењивијом у животу.

5. Очекивани резултати

Резултати истраживања у овом раду требало би да допринесу: (1) увођењу методичких поступака који доприносе развоју ученичких компетенција у области писменог изражавања, (2) унапређивању наставе из језичке културе, (3) усмеравању наставе која подржава целовит развој ученика, интелектуални, друштвени, емоционални и естетски (4) истицању значаја употребе наставних садржаја из језичке културе, што доприноси успешнијем учењу српскога језика уопште. Резултат истраживања био би осавремењивање и усавршавање наставног рада са стављањем акцента на функционално учење српскога као матерњег језика. Такво учење помогло би ученицима да стекну језичку компетенцију и оспособе се за правилну и коректну комуникацију и интеракцију у друштву.

6. План рада

Садржај:

АПСТРАКТ

1. Теоријски део рада

I. УВОД

II. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

1. **Теоријски основе и почетна разматрања**

1.1. Преглед релевантне литературе

1.2. Дефинисање основних појмова

1.3. Претходна истраживања

1.4. Значај истраживања

2. **Језичка култура у науци и настави српског језика и књижевности**

2.1. Савремене тенденције и наставна пракса

2.2. Језичка култура и законске регулативе

2.3. Језичка култура у уџбеницима и приручницима за основну и средњу школу

2.4. Статус језичке културе у оквиру предмета српски језик и књижевност

2.4.1. Култура писменог изражавања кроз теорију и праксу

2.4.1.1. Култура писменог изражавања и теорија писмености

2.4.1.2. Методички и дидактички приступ култури писменог изражавања

2.4.2. Предуслови за добру писменост и фактори који утичу на писање

2.4.2.1. Значај когнитивних и мотивацијских фактора писања

2.4.2.2. Значај афективних чинилаца у процесу писања

2.4.3. Приступи вештини писања на матерњем језику

2.4.3.1. Когнитивни модел процесног писања

2.4.4. Настава и стицање вештине писања на матерњем језику

3. **Писмени састав и његово место у настави писменог изражавања**

3.1. Писмени састав – дефинисање појма

3.2. Врсте и облици писменог састава

3.3. Композиција писменог састава

3.3.1. Анализа теме

3.3.2. Прикупљање грађе

3.3.3. Израда плана састава

3.3.4. Провера плана састава

3.4. Језик и стил у писменим саставима

3.5. Оцењивање писмених састава

3.6. Вредновање и оцењивање писменог састава

4. **Методички примери за ефикасно усвајање и развијање вештине израде писменог састава**

4.1. Савремени методички системи у настави српског језика и књижевности

4.1.1. Учење путем откривања

4.1.2. Систем проблемске наставе

4.1.3. Корелацијско-интеграцијски методички систем

4.1.4. Интерпретативно-аналитички методички сиситем

4.1.5. Микронастава као вид диференцијације и ндивидуализације процеса учења

4.2. Образовни стандарда за сва три циклуса образовања и језичка култура

4.3. **Методички примери** за стицање и развој вештине писања писменог састава на примеру аргументативног текста

4.3.1. Методички приступи вештини израде писменог састава

4.3.2. Методички примери намењени часовима обраде

4.3.3. Методички примери намењени часовима вежбања, обнављања и утврђивања

4.3.4. Методички примери намењени часовима припреме за писемни задатак
4.3.5. Методички примери намењени часовима исправке писменог задатка
4.3.6. Методички примери намењени вредновању писменог задатка
4.3.6.1. Скала за вредновање писменог задатка
4.4. Експериментални програм *„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”*

2. Емпиријски део рада

III. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА
1. Предмет истраживања
2. Проблем истраживања
3. Циљеви и задаци истраживања
4. Хипотезе истраживања
5. Варијабле истраживања
6. Методе, технике и инструменти истраживања
7. Узорак, место и време реализације истраживања
8. Структура узорка
9. Организација и ток истраживања
10. Календар истраживања

IV. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ИСТРАЖИВАЊА
V. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ
VI. ЛИТЕРАТУРА
VII. ПРИЛОЗИ

План рада. Садржина овог рада биће подељена на теоријски и емпиријски део.

Након увода који читаоцу предочава неке од основних тема и циљева овог истраживања, рад почиње представљањем одабраног теоријско-методолошког оквира.

Теоријски део рада

У складу с претходно дефинисаним предметом истраживања у поглављу ***Теоријске основе и почетна разматрања*** најпре се поставља теоријски оквир истраживања, прегледом релевантне научне и стручне литературе која је послужила као полазиште за лингвистичка, методичка и дидактичка истраживања, дефинисањем основних појмова, указивањем на претходна истраживања на ову тему, као и образлагањем значаја теме истраживања. Тиме би се испитао, описао и критички проценио проблем истраживања.

Главна питања на која се покушало одговорити овом дисертацијом односе се на утврђивање постојећег стања и могућности побољшања наставе и учења СРЈ у области ЈК, што ће бити предмет истраживања у поглављу ***Језичка култура у науци и настави српског језика и књижевности***. Биће извршена анализа

постојећег стања ЈК у науци, законским регулативама, настави српског језика и књижевности, као и у уџбеницима и приручницима за српски језик.

Наставни садржаји из области ЈК, биће сагледани, процењени, а затим представљени најпре из важећих Наставних планова и програма (НПП), за основну и средњу школу, Општих стандарда постигнућа, а потом и актуелних уџбеника.

У овом поглављу ћемо се посебно осврнути и на културу писменог изражавања с аспекта теорије писмености, методике, дидактике, педагогије, али и когнитивне психологије и лингвистике.

Такође, биће извршена и упоредна анализа усаглашености система осигурања квалитета образовања у Србији са системима осигурања квалитета образовања у земљама региона и Европске уније. Анализираћемо и приказати циљеве и исходе учења матерњег језика, као и стандарде, у региону и Европи, као и основне карактеристике актуелне педагогије, дидактике и методике у школским системима западноевропских и северноевропских земаља и упоредити их са актуелним стањем у тим областима у Србији, како би се препоруке за учење српског језика што више приближиле реалном стању извођења наставе.

Треће поглавље теоријског дела рада, ***Писмени састав и његово место у настави писменог изражавања***, посвећено је писменом саставу као најсложенијем облику рада на развијању писмености, али и крајњем циљу наставе писменог изражавања, којем су сва претходна вежбања (језичка, правописна и стилска) само припремне радње за успешно писање састава (Николић 1992). У овом раду под *саставом* подразумевамо сваки ученички писмени рад, којим се обрађује нека тема, који има своје композиционо устројство и увек се реализује кроз неки конкретан облик/жанр (Илић 2006, Јанковић 2017). Након дефинисања самог појма, представљени су облици и врсте писменог састава, затим композиција, језик и стил. Досадашњи начин оцењивања писмених састава има низ слабости, па је вредновању ученички састава посвећен посебан део у овом поглављу, где смо представили *модел оцењивања* који смо посебно разрадили у сврху овог истраживања и који смо применили како бисмо вредновали ученичке радове.

Поглавље **Методички примери за ефикасно усвајање и развијање вештине писања писменог састава,** обухвата обликовање наставе ЈК српскога језика у контексту примене савремених методичких система – учења откривањем, проблемске наставе, корелацијско-интеграцијског и интерпретативно-аналитичког методичког система и иновативног методичког система микронаставе, чија примена тек треба да нађе своје место у процесу образовања и васпитања ученика. Уз дескрипцију поменутих методичких система, са становишта теоријских истраживања о њиховој примени у савременој настави ЈК српскога језика, осмишљени су и *методички примери* за успешно учење наставних садржаја из области ЈК у домену писменог изражавања.

Примери су осмишљени тако да задовоље принципе ефикасности и функционалности савремене дидактике при савладавању одабраних садржаја из области ЈК, посебно оних којима се развија вештина писања аргументативног састава. Израда *методичких примера* за учење садржаја из области ЈК у домену

писања, уз праћење и примену адекватних педагошко-психолошких теорија и научних достигнућа, прати све потребне методичке кораке савремене наставне праксе, док је њихова ефикасност истражена и практично, у реалним, школским условима рада.

У овом делу рада представљен је и модел за вредновање писменог састава у виду *Скале процене за вредновање аргументативног састава*. Скала процене представља нумеричку скалу присутности односно одсутности специфичних компоненти које се узимају у обзир приликом вредновања ученичких састава (одговор на тему, повезаност идеја, композиција састава, стил, граматика, правопис и друго). Скала је осмишљена у складу са особеностима аргументативног текста, циљевима и исходима (Општим стандардима постигнућа) наставе језичке културе, Правилником о оцењивању и на основу дидактичко-методичком литературе о оцењивању.

У посебном делу рада детаљно ћемо приказати ***Екпериментални програм***, скуп разрађених припрема за часове који су се одржали по моделу ***методичких примера*** под називом *„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи”.*

Емпиријски део рада

Централно место емпиријског дела овог рада представља вредновање осмишљених МП-а учења у настави ЈК, које је проведено је у средњим школама у Пожаревцу, Београду, Варварину, Књажевцу и Белој Паланци. Испитаници су ученици четврог разреда гимназија и средњих стручних школа, који ће пратити наставу путем *осмишљених МП-а учења*, а пре и након спровођења овакве наставе испитано је њихово знање и вештина писања аргументативног састава, мотивација и ставови и мишљење о настави писменог изражавања.

Најпре ћемо приказати методолошки оквир истраживања, а у посебном делу рада приказаћемо анализу и резултате истраживања.

У ***Закључку*** се указује на потврду да се најпре спознајом предности и мана неких наставних принципа, метода и облика учења, а онда и њиховим модификовањем и обликовањем, на основу нових сазнања, можемо добринети побољшању укупног наставног рада и учинити процес учења ЈК функционалним и високоефикасним.

7. методе истраживања

Методе, технике и инструменти истраживања. Ради провере теоријских хипотеза применили смо експериментално истраживање, а од метода примењена је дескриптивна метода - метода теоријске анализе. Од техника коришћене су: анализа документације, анкетирање (упитник) и тестирање знања.

Од техника за анализу података коришћене дескриптивна статистика, т-тест, хи квадрат.

У процесу прикупљања података примењени су следећи инструменти:

Иницијални тест знања и вештине писања писменог задатка – Тест знања и вештине писања писменог састава састављен је из уводног дела са основним подацима ученика (разред, одељење, општи успех, оцена из српског језика и књижевности, просечна оцена на писменом задатку из српског језика), главног дела који представља проверу знања и вештина које су потребне за израду аргументативног текста на почетку истраживања.

Упитника за ученике о настави писменог изражавања који ученици попуњавају пре примене *Експерименталног програма*.

Експериментални програм под називом *„Израда аргументативног писменог састава у средњој школи"* – експериментални програм је скуп разрађених наставних јединица (припрема за час) из језичке културе у области писменог изражавања за четврти разред средње школе које ћемо практично применити у настави.

Финални тест знања и вештине писања писменог задатка – Тест знања и вештине писања писменог састава састављен је из уводног дела са основним подацима ученика (разред, одељење, општи успех, оцена из српског језика и књижевности, просечна оцена на писменим задацима из српског језика), главног дела који представља проверу знања и вештина које су потребне за израду аргументативног текста на крају истраживања.

Упитника за ученике о настави писменог изражавања који ученици попуњавају након примене *Експерименталног програма*.

Упитник за наставнике о настави писменог изражавања – Упитником желимо испитати ставове и мишљења наставника који су спровели Експериментални програм о настави писменог изражавања и примени МП-а.

Узорак, место и време реализације. У истраживању учествује око 150 ученика четврте године стручних школа и гимназија у Пожаревцу, Београду, Варварину, Књажевцу и Белој Паланци. Време истраживања обухвата прво полугодиште шк. 2018/19. године.

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ КАНДИДАТА: Докторски рад кандидаткиње Тине Капларевић, мастера, на тему **„Методички приступ настави језичке културе у домену писаног изражавања"** својим теоријским оквиром, критичком анализом, оригиналним истраживањима и предвиђеним резултатима недвосмислено доприноси научном сазнању о развоју језичке културе ученика основних и средњих школа, у домену писменог изражавања. Овом приликом подвлачимо са задовољством да, осим спорадичних истраживања која се могу везати за тему колегинице Капларевић, радова везаних за ову тематику практично нема, те ће дисертација ове кандидаткиње представљати значајан допринос у области Методика наставе књижевности и српског језика. Сматрамо да ће резултати овог истраживања допринети, колико успешнијој настави, толико и развијању методолошких приступа и утемељењу курикуларних и методичких начела, као и техника учења и усвајања садржаја наставног градива из предмета Српски језик и књижевност, подобласт Језичка култура (писмено изражавање).

НАПОМЕНА: Кликните да бисте почели унос текста.

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је Тина Капларевић подобна за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области Методике наставе књижевности и српског језика.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је др Зона Мркаљ подобан/на за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата Тине Капларевић и предложене теме докторске дисертације „Методички приступ настави језичке културе у домену писаног изражавања" а да се за ментора именује проф. др Зона Мркаљ, редовни професор (звање) Филолошког факултета у Београду.

Потписи чланова Комисије:

1. Проф. др Весна Ломпар, ванредни професор
Филолошког факултета Универзитета у Београду

_____

2. Проф. др Зорица Цветановић, ванредни професор
Учитељског факултета Универзитета у Београду

_____

3. Проф. др Зона Мркаљ, (ментор), редовни професор
Филолошког факултета Универзитета у Београду

_____